

Osobitné normy v oblasti úpravy styku a medzinárodného únosu dieťaťa

Európske rodinné právo
Omšenie, 29.-30. apríl 2013

Nariadenie Brusel IIbis

Oddiel 4 (čl. 40-45) upravuje podmienky
vykonateľnosti

- rozhodnutí o práve styku
- rozhodnutí o návrate dieťaťa nariadeného podľa čl. 11 ods. 8

Cieľ

- zabezpečenie kontaktu dieťaťa s nositeľmi rodičovských práv a povinností, aj keď žijú oddelene v rôznych členských štátoch bez potreby osobitného uznávacieho konania
 - nie je potrebné exequatur
 - vydanie osvedčenia súdom pôvodu (bez možnosti odvolania - odstránenie chýb – vnútroštátne právo, uznesením)
 - Proti uznaniu rozsudku nemožno namietat'
 - Možnosť žiadať uznanie a výkon podľa oddielov 1 a 2 kapitoly III nie je vylúčená

Podmienky pre vydanie osvedčenia – dodržanie procesných záruk

- Všetkým účastníkom bola daná možnosť vyjadriť sa v konaní
- Dieťaťu bola daná možnosť vyjadriť sa, pokiaľ sa to vzhľadom na jeho vek a stupeň vyspelosti nepovažovalo za nevhodné, ak nie – dôvody
- Rozsudok v neprítomnosti – ak bola doručená písomnosť osobe, ktorá sa konania nezúčastnila, v dostatočnom čase pre prípravu obhajoby
 - ak osoba prijala rozsudok bez výhrad aj bez tejto podmienky

Forma a jazyk osvedčenia

- Vzor v prílohe III nariadenia
- V jazyku rozsudku
- Informácia, či boli dodržané procesné záruky
- Iné praktické informácie na uľahčenie výkonu:
 - mená a adresy nositeľov rodičovských práv a povinností, praktické opatrenia pre výkon práva styku, špecifické povinnosti a obmedzenia vo vzťahu k právu styku

Právo styku

- Čl. 2 ods. 10: „zahŕňa najmä právo vziať dieťa na obmedzený čas na iné miesto, ako je miesto jeho obvyklého pobytu“
- Uplatní sa bez ohľadu na osobu nositeľa práva (rodič, s ktorým dieťa nežije, starí rodičia, atď.)
- Zahŕňa rôzne formy kontaktu (telefón, skype, email)
- Uplatňujú sa na rozhodnutia, ktorými sa priznáva právo styku (rozhodnutia o odopretí styku – kapitola III Uznávanie a výkon)

Kedy sudca vydá osvedčenie?

- **právo styku má cezhraničný charakter** aj bez návrhu v prípade, (jeden z rodičov býva, alebo sa plánuje sťahovať do iného ČŠ)
- akonáhle je rozhodnutie vykonateľné – aj predbežne (aj keď vnútroštátne právo priznáva odvolaniu odkladný účinok)
- **právo styku nemá cezhraničný charakter**, ale je reálna alebo predpokladaná možnosť cezhraničného charakteru – na návrh (blízkosť hraníc, rôzna štátna príslušnosť nositeľov rodičovských práv)

Výkon práva styku

- rozhodnutie + osvedčenie (preklad nepovinný)
- Účinky domáceho rozhodnutia – nerešpektovanie – nútený výkon podľa vnútroštátneho práva
- Priama uplatniteľnosť nevylučuje prijatie praktických opatrení (nie meniť rozhodnutie o podstate)

ÚNOSY

- Haagsky dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí – 89 zmluvných strán (pristupuje Japonsko)
 - cieľ: okamžitý návrat dieťaťa po neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní do štátu obvyklého pobytu
- Nariadenie dopĺňa Dohovor – prednosť
- konanie *lex specialis* v nariadení
- Princíp rovnosti nositeľov rodičovských práv

Rozdiel: nariadenie od Dohovoru

1. Súd má dať možnosť dieťaťu vyjadriť sa v konaní, ak to nie je nevhodné vzhľadom na vek alebo stupeň vyspelosti
2. Spôsob vypočutia nie je definovaný – vnútroštátne právo
3. Súd musí dať možnosť vyjadriť sa osobe, ktorá požiadala o návrat dieťaťa, keď návrat nenariadi
4. Sprísnenie: súd nemôže odmietnuť nariadiť návrat ak je vážne nebezpečenstvo, že by návrat vystavil dieťa fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie (čl. 13 (b) Dohovoru, ak sa preukáže, že sa vykonali primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany (čl. 11 ods. 4 nariadenia)

Hlavné zásady nariadenia o únose

- právomoc má stále súd pôvodu
- súdy dožiadaného štátu musia zabezpečiť okamžitý návrat dieťaťa (rozhodnutie do 6 týždňov)
- Ak súd rozhodne, že dieťa sa nevráti – rovnopis rozhodnutia zašle príslušnému súdu pôvodu, ktorý informuje účastníkov (do 1 mesiaca od vydania rozhodnutia o nevrátení)
- Ak súd rozhodne, že dieťa sa vráti, rozhodnutie je vykonateľné bez *exequatur*
- Spolupráca ústredných orgánov je kľúčová - záruky

Výnimky zo zásady právomoci súdu pôvodu

1. Dieťa nadobudlo obvyklý pobyt a nositelia opatrovníckych práv sa zmierili s únosom; alebo

Výnimky zo zásady právomoci súdu pôvodu

2. Dieťa nadobudlo obvyklý pobyt v dožiadanom štáte a zdržiavalo sa v ňom najmenej 1 rok po tom, ako sa o pobyte dieťaťa dozvedeli alebo mohli dozvedieť nositelia opatrovníckych práv a dieťa sa zžilo s novým prostredím a:
 - do 1 roka, ako sa opustený rodič dozvedel o pobyte dieťaťa nebola podaná žiadosť o návrat, alebo
 - žiadosť bola podaná a vzatá späť a do 1 roka nepodaná žiadosť na novo, alebo
 - v dožiadanom štáte bolo rozhodnuté o nevrátení, poslal odpis rozhodnutia súdu pôvodu a účastníci neurobili podanie podľa čl. 11 ods. 7 do 3 mesiacov od výzvy súdu, alebo
 - súd pôvodu rozhodol o opatrovníckom práve, z ktorého nevyplýva povinnosť dieťa vrátiť.

Právomoc súdov v SR na konanie o medzištátnych únosoch (1.1.2009 – 31.12.2011)

- Zákon č. 371/2004 Z.z. o sídlach a obvodoch súdov - novela s účinnosťou od 1.1. 2009:
 - (1) Na konanie vo veciach vrátenia maloletého dieťaťa, ktoré bolo neoprávnene premiestnené alebo zadržané, je príslušný Okresný súd Bratislava I; jeho obvodom je celé územie Slovenskej republiky.
 - (2) Na konanie o opravných prostriedkoch vo veciach podľa odseku 1 je príslušný Krajský súd v Bratislave.

Právomoc súdov v SR na konanie o medzištátnych únosoch – po 1.1. 2012

(1) Na konanie vo veciach vrátenia maloletého dieťaťa, ktoré bolo neoprávnene premiestnené alebo zadržané, je príslušný

a) Okresný súd Bratislava I pre obvody KS BA, TT, NR

b) Okresný súd Banská Bystrica pre obvody KS BB, ZA, TN

c) Okresný súd Košice I pre obvody KS KE, PO

(2) Na konanie o opravných prostriedkoch vo veciach podľa odseku 1 je príslušný Krajský súd v Bratislave, Krajský súd v Banskej Bystrici a Krajský súd v Košiciach.

Rozhodovanie v SR

- Ústredný orgán je v zmysle čl. 6 Dohovoru Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže v rámci Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Rozhodovanie v SR

- Konanie o návrat nie je meritórnym rozhodnutím o opatrovníckom práve (v návratovom konaní sa rozhoduje uznesením § 176 ods. 2 OSP)
- Právomoc rozhodnúť meritórne o zverení dieťaťa má súd štátu, kde malo dieťa obvyklý pobyt pred únosom
- „únosový súd“ nevykonáva dokazovanie v zmysle meritórneho konania o opatrovníckom práve
- opravné prostriedky v rozpore s cieľom Dohovoru (dovolanie - §236 a nasl.OSP)

Rozhodovanie v SR

- **§ 238 ods. 4 dovolanie – účastník do 1 mesiaca od právoplatnosti rozhodnutia odvolacieho súdu**

Dovolanie nie je prípustné vo veciach upravených zákonom o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov okrem rozsudku o obmedzení alebo pozbavení rodičovských práv a povinností, alebo o pozastavení ich výkonu, o priznaní rodičovských práv a povinností maloletému rodičovi dieťaťa, o určení rodičovstva o zapretí rodičovstva alebo o osvojení.

- **§ 243f ods. 2 mimoriadne dovolanie – Generálny prokurátor do 1 roka od právoplatnosti**

Mimoriadne dovolanie nie je prípustné proti rozhodnutiu súdu, ktorým sa rozhodlo

a) vo veciach upravených zákonom o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov okrem rozsudku o obmedzení alebo pozbavení rodičovských práv a povinností, alebo o pozastavení ich výkonu, o priznaní rodičovských práv a povinností maloletému rodičovi dieťaťa, o určení rodičovstva, o zapretí rodičovstva alebo o osvojení,

Rozhodovanie v SR

- Konanie o návrate dvoch mal. detí unesených do SR späť do Nórska (únos v 2006, Najvyšší súd SR zrušil v r. 2009; opäť OS nariadil návrat v 2010, odvolanie – mimoriadne dovolanie GP – rozhodnutie z novembra 2012 o nevrátení
- Zároveň konanie o výkon rozhodnutia o návrate – nariadený výkon, niekoľkokrát zmarený
- Zároveň konanie o uznanie a výkon meritórnych rozhodnutí vydaných v Nórsku súdom pôvodu – zamietnuté OS, odvolanie na KS

Rozhodovanie v SR

- Nútený výkon rozhodnutia Súdu pre maloletých v Benátkach z 12. 6. 2009 v SR, ktoré len dočasne zverilo maloleté deti do opatery otca, na OS v Leviciach
- Slovenský súd – Okresný súd Bratislava I, v konaní o občianskoprávnom únose maloletých detí vydal na návrh otca maloletých detí rozhodnutie zo dňa 8. 12. 2009, ktorým rozhodol o nevrátení maloletých detí do Talianska, keďže otec požiadal o navrátenie detí až po uplynutí jeden a pol roka od únosu detí z Talianska a maloleté deti sa už zžili so slovenským prostredím. Toto rozhodnutie bolo potvrdené KS BA dňa 2. 2. 2010.

Rozhodovanie v SR – SK/ES

- 21. októbra 2010 – na súd doručený návrh otca o návrat maloletej do krajiny obvyklého pobytu (november – pojednávanie)
- **18. novembra 2010 – Okresný súd Bratislava I** rozhodol o navrátení dieťaťa do Španielska ako krajiny obvyklého pôvodu
- 10. januára 2011 – odvolanie - **25. januára 2011 - Krajský súd v Bratislave** potvrdil rozhodnutie prvostupňového súdu
- 15. februára 2011 – podanie dovolania
- **22. marca 2011 – Najvyšší súd SR** odmietol dovolanie
- **Okresný súd Martin** -výkon rozhodnutia Okresného súdu Bratislava I (návrat maloletej do krajiny obvyklého pôvodu)
- **16. mája 2011** – uznesenie Okresného súdu Martin o zamietnutí žiadosti o prerušenie výkonu rozhodnutia do právoplatného rozhodnutia NS SR
- 24. júna 2011 – odvolanie proti uvedenému uzneseniu
- 11. júla 2011 – podanie podnetu na **GP** na podanie mimoriad.dovolania

Rozhodovanie SR – SK/ES

- **od 20. júla 2011** – spis na **KS Žilina** výkon rozhodnutia prerušil z dôvodu podania ďalšieho podnetu GP na podanie mimoriadneho dovolania
- 24. novembra 2011 – Krajský súd v Bratislave potvrdil rozhodnutie Okresného súdu Bratislava I, ktorým súd zamietol obnovu konania
- **13. decembra 2011 – nález Ústavného súdu SR (sp. zn. III ÚS 454/2011-55)**, ktorým zrušil rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 4Cdo/33/2011 z 22. marca 2011, a vrátil mu vec na ďalšie konanie
- **Najvyšší súd SR 22. marca 2012 – pojednávanie** – rozhodnutie zrušené a vrátené na OS BA I
- **22. augusta 2012 – OS BA súd rozhodol o nevydaní maloletej do Španielska – odvolanie otca**
- **február 2012 – podanie sťažnosti proti SR na ESLP**
- **26. novembra 2012 – KS BA rozhodnutie prvostupňového súdu v celom rozsahu potvrdil**

Rozhodovanie v SR – SK/UK

- Uznesenie KS v Bratislave zo dňa 31.3.2008 a rozsudok OS Bratislava II zo dňa 14.12.2007 zrušil NS SR v konaní dňa 30.6.2009 a vec vrátil na OS BA II na ďalšie konanie. Po vrátení veci z NS SR po mimoriadnom dovolaní zo strany matky maloletého vo veci bolo rozhodnuté na pojednávaní dňa 8.11.2010 a 22.11. 2011: „súd nariaďuje návrat mal. do Veľkej Británie“.

Rozhodovanie v SR – prípad SK/IT

- výkonu uznesenia OS Topoľčany číslo, ktoré nadobudlo právoplatnosť a vykonateľnosť v spojení s uznesením Krajského súdu v Nitre dňa 3.6.2009. Predmetom výkonu malo byť vrátenie mal. do krajiny jeho obvyklého pobytu a to do Talianskej republiky v lehote najneskôr do 31.5.2009.
- Okresnému súdu v Topoľčanoch sa do dnešného dňa nepodarilo uvedené rozhodnutie zrealizovať z dôvodu, že matka dieťaťa bráni výkonu tohto rozhodnutia. Samotný výkon rozhodnutia zabezpečuje všeobecný súd dieťaťa (§ 273 ods. 3 OSP), ktorý môže požiadať o asistenciu príslušný orgán obce, prípadne štátne orgány.
- list COM (júl 2012)

Rozhodovanie v SR – IT/SK

- 11. 11. 2010 žiadosť otca o navrátenie mal. do Talianska Centru
- 30. 11. 2010 podaný návrh na OS BA I o navrátenie mal. do Tal.
- II. – VI. 2011 7. pojednávani (4 odpojednávane) za účelom vyhlásenia rozhodnutia – uznesenie o nevydaní mal. do Talianska
- 21. 7. 2011 odvolanie otca proti uzneseniu o nevydaní
- 10. 8. 2011 rozhodnutie KS BA, ktorým ruší rozhodnutie OS BA I a vracia mu vec na nové prejednanie
- X. 2011- III. 2012 pojednávane na OS BA I – odročené z dôvodu
- marec 2012 rozhodnutie o nariadení návratu maloletej do krajiny obvyklého pôvodu, voči ktorému sa v zákonnej lehote odvolal kolízny opatrovník
- 17. 4. 2012 doručenie spisu na
- 9. 5. 2012 rozhodnutie KS BA
- 9. 5. 2012 spis zaslaný na OS BA I

Rozhodovanie v SR

- IT prípad: návrat dieťaťa mája 2009, aby vrátila dieťa do krajiny obvyklého pôvodu - teda do Talianska, a to do 30 dní od právoplatnosti rozsudku na návrh otca - IT občana
- Návrat štvorročnej mal. do Nemecka nariadil 22. júna Okresný súd Bratislava I. V tomto prípade došlo podľa zdôvodnenia súdu okrem iného k porušeniu opatrovníckych práv a neoprávnenému premiestneniu dieťaťa z Nemecka na Slovensko. Súd vtedy zároveň uložil otcovi povinnosť zabezpečiť bývanie matke na dobu nevyhnutnú na adaptáciu dieťaťa na nové podmienky. Dôvodom rozhodnutia bolo, že súd vychádzal z prehlásenia odporkyne pred príslušným nemeckým súdom, že krajinou obvyklého pôvodu je Nemecko, napriek tomu, že mal. bývala väčšiu časť života na Slovensku.
- Okresný súd Bratislava I a odvolací Krajský súd (KS) v Bratislave riešili v r. 2009 - 2010 12 prípadov vrátenia maloletých detí do krajiny obvyklého pobytu - väčšinou návrat do Talianska a Nemecka.

Ďakujem za pozornosť

jana.vnukova@justice.sk